

14. Quasthoff U. Deutsches Neologismenwörterbuch. Neue Wörter und Wortbedeutungen in der Gegenwartssprache / Uwe Quasthoff. – Berlin: de Gruyter, 2011. – 690 S.
15. Reichtum und Armut der deutschen Sprache. Erster Bericht zur Lage der deutschen Sprache / W. Klein, P. Eisenberg, L.M. Eichinger, A. Storrer – Berlin/Boston: de Gruyter, 2013. – 238 S.
16. Römer C. Der deutsche Wortschatz. Struktur, Regeln und Merkmale / Matzke Brigitte, Christine Römer. – Tübingen: Narr, 2012. – 240 S.
17. Steffens D. Von «Aquajogging» bis «Zickenalarm». Neuer Wortschatz im Deutschen seit den 90er Jahren im Spiegel des ersten größeren Neologismenwörterbuches / D. Steffens// Der Sprachdienst. – 2007. – 4. – S. 146–159.

Larysa Kovbasyuk.

DEVELOPMENTS IN GERMAN: ENTFREUNDEN, HYGGE, SELFIESTICK AND PIXELIG

The article deals with the lexical and phraseological developments in Modern German of XXI century. It also examines the terms «neologism» and the classification of neologisms in Modern German Linguistics. The most important german and ukrainian researches of entirely new lexical items are analyzed. The typical lexical and grammatical features, word building and ways of forming of new lexical and phraseological units in German are explained. The cognitive linguistic view at neologisms is used for their classification. The article has a close look at the most important modern german dictionaries of neologisms and offers the perspectives to the new linguistic investigation in German Linguistics.

Key words: neologism, word building, borrowing, cognitive linguistics, parts of speech, German.

Лариса Ковбасюк

РАЗВИТИЕ НЕМЕЦКОГО ЛЕКСИКОНА: ENTFREUNDEN, HYGGE, SELFIESTICK И PIXELIG

Статья посвящена новым лексическим и фразеологическим единицам в немецком языке XXI века. В статье рассмотрены понятие “неологизм” и существующие классификации новых слов в современной германистике. Очерчены самые важные научные исследования немецких и отечественных германистов. Проанализированы основные пути образования неологизмов, установлены их характерные особенности с точки зрения семантики, словообразования и грамматики. Предложена классификация новообразований в ракурсе когнитивной лингвистики. Представлены самые важные собрания немецких неологизмов, очерчены перспективы исследования неологизмов в германистике.

Ключевые слова: неологизм, словообразование, заимствование, часть речи, когнитивная лингвистика, немецкий язык.

УДК 811.1612'367.4(477.54/62)

Тамара Лук'янчук
(Вінниця)

ОЙКОНІМНІ СИНТАКСЕМИ: ОСОБЛИВОСТІ НЕПОШИРЕНИХ ОЙКОНІМНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ (ТЕРИТОРІЯ СЛОБОЖАНЩИНИ)

У статті проаналізовано назви поселень, утворених на основі двослівних (рідше – трислівних) номінаційних моделей. Виявлено ойконімну сполучуваність означуваного та означення; розглянуто зворотній порядок слів, який визначається моделлю «іменник + прикметник»; виявлено регулярні структурно-семантичні опозиції.

Ключові слова: ойконімні словосполучення, номінаційні моделі, структурно-семантичні опозиції, атрибутивні компоненти.

Постановка проблеми. Ойконімія Слобожанщини представлена не лише однослівними лексемами, а й такими номінаційними моделями, які подібні до словосполучень із різним типом синтаксичного зв'язку. Стаття присвячена вивченню особливостей саме таких назв, оскільки в них втілені певні закономірності функціонування та загальний розвиток ойконімії регіону в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості утворення топонімних словосполучень, де одна з них передбачає найбільш високий ступінь процесу топонімізації, досліджувала Н. В. Подольська [11]. Вона також займалася питанням визначення продуктивності двослівних топонімів (ойконімів і гідронімів) і встановила, що в гідронімії визначальним у словосполученні найчастіше є географічний апелятив. Такі двослівні номінаційні моделі Д. Г. Бучко [4] відносить до вищого рівня деривації. На думку І. В. Муромцева [7], за такого способу творення топонімів можуть виділятися предметно-логічні зв'язки та об'єктивні ознаки предмета. Д. Х. Баранник [1] називає топонімні словосполучення «іменниковими еквівалентами».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Топонімію Слобожанщини в цілому та окремих її регіонів зокрема проаналізовано в дисертаційних дослідженнях (Ю. А. Абдула, О. В. Іваненко, А. В. Лисенко) та розглянуто в ряді статей (Т. П. Беценко, І. В. Муромцев, Є. С. Отін та ін.). У деяких роботах вищезазначених авторів топонімні словосполучення, звичайно, були об'єктом розгляду, але частково. Ми ж торкнемося глибокого аналізу назв поселень, що утворилися на основі синтаксичних словосполучень, з деталізацією щодо прямого/непрямого порядку слів, характеристикою атрибутивних компонентів, які мають різноманітну семантику.

Формулювання цілей статті. Виявлення різних особливостей семантики атрибутивних означень та будови ойконімних словосполучень на теренах Слобожанщини становить мету нашого дослідження. Крім того, ми ставимо завдання виявити, якими причинами зумовлено формування таких номінаційних моделей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значна частина слобожанських ойконімних синтаксем була сформована за допомогою прикметників, що позначають різні кольори, наприклад, *Біла Гірка*, х. [Вр Бгч, НМВГ, с. 273], *Голуба Криниця*, х. [Вр Рзш, АТД-72, с. 64], *Зелений Гай*, х. [См Штп, НПСО, с. 75], *Красне Підгір'я*, д. [Кр Грв, КГ СНМ, с. 32], *Рудий Байрак*, с. [Хр Влк, АТП-46, с. 593], *Синій Колодязь*, х. [Кр Крч, КГ СНМ, с. 62], *Сірий Яр*, х. [Хр Ввч, СВСХГ, с. 11], *Червона Діброва*, х. [См Крпл, АТП-46, с. 529], *Чорна Поляна*, сл. [Кр Бгр, БУ–ІСО, с. 58] тощо. Це найбільш розповсюджена модель ойконімів-словосполучень з узгодженими означеннями в першій половині назви. «У гідронімії ця модель також є продуктивною, як і в ойконімії, але в гідронімії визначальним у словосполученні найчастіше є географічний апелятив...» [11, с. 107]. Ось як говорить про частотність використання різних кольорів у місцевій топонімії В. П. Семенов-Тян-Шанський: «Щодо розмаїття не можна не відзначити, що в південній групі, крім білого, червоного та чорного кольорів, представлені, хоч і досить скромно, також синій, зелений та жовтий. Взагалі ж головні кольори в назвах поселень південної групи розміщуються так, що білий займає перше місце, червоний – друге і чорний – третє місце. Білий колір особливо популярний у назвах поселень Харківської губернії з характерними крейдяними урвищами» [12, с. 149]. Але, крім кольорової семантики, ойконімізовані ад'єктиви мають й інші особливості.

Географічна лексика як проміжна ланка між апелятивами та онімами утворює двослівні ВН із означеннями-квалітативами (*Білий Колодязь*, х. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 151], *Крива Лука*, сл. [Хр Із, СВСХГ, с. 22], *Рудий Байрак*, х. [Хр Влк, ХГ СНМ, с. 46], означеннями-квантитативами (*П'ять Яруг*, с. [Кр Бгр, БУ–ІСО, с. 37], *Малий Ліс*, х. [Вр Рзш, НМВГ-28, с. 120]), означеннями-релятивами (*Середня Долина*, х. [Хр Рк, СЗПКО, с. 46], *Осінній Бугор*, сел. [Бгр Носк, БО АТД, с. 72], *Грушова Поляна*, сел. [Вр Остр, АТД-82, с. 57]) та означеннями-посесивами (*Горюнови Сади*, х. [Вр Пдгр, АТД-59, с. 88], *Русина Падина*, х. [Хр Вбрл, СЗПКО, с. 10]). Такі конструкції виникли шляхом ойконімізації синтаксичного

словосполучення апелятивного рівня без попередньої атрибуції. В них залежний компонент не виконує функції означення, як у вільному синтаксичному словосполученні, що переходить до розряду лексичних, тобто стає нечленованим, синтаксично зв'язаним. У цій ситуації обидві його складові частини наповнюються ойконімним змістом, втрачаючи семантику попереднього рівня.

Непоширені, або двослівні, ойконіми належать до вищого рівня деривації [4, с. 180]. Це означає, що переосмислення ГА відбулося лексико-синтаксичним способом, тобто шляхом лексикалізації атрибутивного словосполучення – додаванням на рівні ВН до ойконімних лексем розрізнявальних означень із основною властивістю співвідносного об'єкта:

а) із семантикою кількості (*Малі Проходи*, х. [Хр Хр, СВСХГ, с. 51], *Велика Бабка*, сл. [Хр Ввч, СКХЕ, с. 203]);

б) із семантикою якості (*Старий Айдар*, сл. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 158], *Красна Вершина*, х. [Бгр Алк, БО АДД, с. 17], *Нова Розсош*, х. [Вр Рзш, НМВГ-28, с. 114], *Весела Лопань*, с. [Бгр Окт, БО АДД, с. 74]);

в) із семантикою відносності (*Перелісна Стінка*, х. [Хр Дврч, СЗПКО, с. 18], *Верхня Дуванка*, сл. [Хр Куп, ИСОХЕ-5, с. 233], *Малоросійський Суходіл*, х. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 154]);

г) із семантикою присвійності (*Королів Ріг*, х. [Хр Бгд, ХГ СНМ, с. 39], *Княгинін Лиман*, с. [Хр Із, СКХЕ, с. 291]).

Функціонує й така модель творення ойконімів, як сполучення ВН географічного змісту із топонімізованим ад'єктивом, що реалізувалася на рівні назви річки (структура «гідронім + ойконім»): *Болгарське Пуститце*, х. [Хр Влк, ХГ СНМ, с. 52], *Балаклійські Піски*, д. [Хр Блк, АТП-46, с. 587], *Берецька Вершина* [Слб. Хр. п., КСП: ХС-9], *Самарські Пруди*, д. [Хр Із, СВСХГ, с. 26]. За такого способу творення топонімів «можуть виділятися предметно-логічні зв'язки та об'єктивні ознаки предмета» [7, с. 113]. Крім того, в таких іменникових еквівалентах [див.: 1], що з'явилися на основі топонімних лексем, основну роль виконує атрибутивний компонент, а субстантивний є вторинним у зв'язку з приналежністю до класу ГА і в топоніміці належить до «несправжніх номенклатурних термінів» [13, с. 99].

Ойконімна сполучуваність означуваного та означення в основному характеризується фіксованою позицією за моделлю «прикметник + іменник». Тип підрядного синтаксичного зв'язку, який у більшості випадків є атрибутивним, визначається особливістю розміщення частин у складених структурах: *Омелянів Брід*, х. [Плт Знк, ПГ СНМ, с. 65], *Рибнівське Пуститце*, х. [Хр Ввч, СЗПСТХО, с. 29], *Нова Діброва*, х. [Плт Ктл, АТП-46, с. 412], *Брянські Лип'яги*, х. [Бгр Вдл, БО АДД, с. 38], *Івашна Яруга*, х. [Кр Бгр, КГ СНМ, с. 24] та ін. Заявлені пропорції можуть інколи порушуватись, якщо брати до уваги окремі структурні різновиди ойконімних словосполучень. У випадках з інверсійним порядком складових частин ойконімів, що зустрічаються у списках довоєнного періоду, мала вплив тогочасна стилістична система (офіційно-діловий стиль) російської, а після 1917 року й української мови.

Якщо в попередньому типі основним видом відношень між компонентами є узгодження, то в іншому, що визначається поєднанням «іменник + іменник» або «іменник + прикметник», основним видом відношень є керування або прилягання, де другий компонент, якщо він є іменником, найчастіше має форму родового відмінка (*Верх Грузької*, х. [Вр Остр, ВГ СНМ, с. 126], *Степ Дудника*, х. [Хр Чг, ЗПХО, с. 67], *Пуститце Зайцева*, х. [Хр Куп, ХГ СНМ, с. 127], *Садиба Попова*, вис. [Хр Кб, СЗПКО, с. 30], *Гай Шевченків*, х. [Хр Охт, ЗПХО, с. 57] та ін.).

При зворотному прядку слів, який визначається моделлю «іменник + прикметник» (*Проходи Великі*, с. [Хр Хр, ХГ СНМ, с. 19], *Степ Широкий*, вис. [Хр Охт, ЗПХО, с. 57], *Ріг Круглий*, х. [Вр Брч, НМВГ-28, с. 29], *Гатище Друге*, с. [Хр Ввч, СЗПСТХО, с. 29], *Село Нове* [Хр Влк, ССОВХГ, с. 10]) у будь-якому випадку другий компонент уточнює перший за наявності двох чи більше поселень з однаковими назвами. З цією метою вживаються і

порядкові прикметники – здебільшого, для розрізнення назв та послідовності їх виникнення: *Байрак Перший*, х. [Хр Зм, СВСХГ, с. 15] – *Байрак Другий*, х. [Хр Зм, СВСХГ, с. 15], *Колодязі Перші*, х. [Хр Із, СВСХГ, с. 23] – *Колодязі Другі*, х. [Хр Із, СВСХГ, с. 23] та ін. При прямому порядку слів такі числівникові конструкції небажані, оскільки порядковий прикметник у цій ситуації є одним із рівноцінних компонентів назви, а не додатковим означенням [14, с. 104]. Таке переміщення у початкову позицію ойконімізованого ГА зумовлює появу іншої форми синтаксичного зв'язку – предикативної і є по суті неповним реченням. До цієї групи належать й ойконімні утворення «іменник + іменник», де обидва компоненти мають форму прямого відмінка (*Артіль «Роздолля»*, х. [Хр Пчн, СЗПСТХО, с. 67], *Пригородок Тополі*, д. [Вр Вал, ВГ СНМ, с. 60], *Річка Казинка*, х. [Бгр Урз, БО АТД, с. 98]). За своїм походженням їх можна вважати вторинними, оскільки ще до процесу номінації поселення це вже були сформовані назви, які індивідуалізували певні об'єкти (назву артіль, пригородка, річки тощо).

Інверсійний порядок слів, як і наявність родово-видової назви, виконує диференційну функцію у випадках існування омонімічних форм. Непродуктивність ойконімних структурних типів дає змогу розглядати інверсію як часткове порушення загальномовних норм і традицій. Слід зазначити, що у післявоєнний період наявність у довідниках непрямого порядку слів у двослівних назвах мотивується певною їх спеціалізацією [4, с. 182]. У предикативних сполученнях слів компонент із непереоформленою назвою виконує вказівну функцію, регулюючи тим самим об'єктивно-суб'єктивні відношення. Зазначимо, що квалітативи та квантитативи мають особливість виражати смисловий зміст ойконімів, а поєднання релятивних прикметників із ГТ демонструє різні смислові відношення між ними.

Утворення топонімних словосполучень мотивовано низкою особливостей. Одна з них передбачає найбільш високий ступінь процесу топонімізації [11, с. 6] – переходу слів із класу апелятивів у клас топонімів. Інша характеризується тим, що в ойконімічній системі можлива втрата зв'язків суміжності у напрямку **апелятив** → **ойконім**. Тоді назва реалізується як результат дистактної взаємодії (наприклад, *Мис Доброї Надії*, д. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 150]). Цей ойконім не відображає наявних зв'язків між об'єктами, оскільки в цьому разі реальний ГО відсутній. За таких обставин вступає в дію «закон комбінування апелятивів» [9, с. 16], де у процес ойконімотворення залучено географічну лексику, яка не відображає в ойконімі видову чи родову назву природного середовища. Наявне використання у процесі ойконімізації таких апелятивів, які індивідуалізують антропогенні ГО: *Штепина Гребля*, х. [Хр Лбд, ХГ СНМ, с. 143], *Нова Плотина*, х. [Бгр Мик, БО АТД, с. 68], *Червоний Став*, х. [Хр Бр, АТП-46, с. 591], *Малі Бази*, сел. [Вр Олх, АТД-72, с. 43], *Заров'янські Пасіки*, х. [Хр Зм, ХГ СНМ, с. 84], *Нова Мельниця*, х. [Вр Остр, ВГ СНМ, с. 122] та ін.

Третя особливість охоплює мало- або неумотивовані зв'язки між компонентами ойконімного словосполучення: *Товстий Луг*, с. [Хр Лбд, ОИКСОМГ, с. 552], *Ясна Гірка*, д. [Хр Із, ХГ СНМ, с. 105], *Добрий Яр*, х. [Хр Хр, ХГ СНМ, с. 19], *Весела Долина*, х. [Хр Вбрл, ПИПН, с. 23], *Золоті Пруди*, х. [Хр Із, СКХЕ, с. 285], *Мирний Курган*, д. [Хр Із, ХГ СНМ, с. 107], *Кисле Озеро*, х. [См См, НПСО, с. 57], *Червоний Став*, х. [Хр Бр, АТП-46, с. 591], *Тихий Берег*, с. [Хр Вбрл, АТП-67, с. 415] та ін. Такі приклади ілюструють втрату не лише логічних, а й смислових зв'язків, наслідком чого є наявне поступове розгортання та послідовний розвиток у НП сполучуваності топонімотворювальних компонентів.

Атрибутивні ойконімні сполучення завжди фіксуються у пов'язаних між собою номінативних комплексах. Вони об'єднуються за семантичними ознаками, найчастіше утворюючи дві назви з протиставним відношенням, рідше – “трійки” ВН і, зазвичай, з відношеннями градаційними (пор. семантичні градації, виражені парними числовими показниками та трьома розрізнявальними означеннями: *Текуч Перша*, х. [Хр Куп, СВСХГ, с. 32] – *Текуч Друга*, х. [Хр Куп, СВСХГ, с. 32], *Садки Перші* [Хр Стрб, СМУВХГ, с. 114] – *Садки Другі* [там само] – *Садки Треті* [там само] та ін..

Поява співвідносних рядів, видова ознака яких є антонімічною, зумовлює налагодженість нових системних відношень між ойконімними структурами. У складених

назвах апелятиви, виступаючи в ролі основних компонентів, конотуються іншими прикметниками або іменниками. Серед таких назв Слобожанщини переважають атрибутивні сполучення з означеннями, вираженими широким набором прикметників, які можна назвати *топонімічними епітетами* [2, с. 88].

Регулярні структурно-семантичні опозиції представлені в регіоні такою повною моделлю, як «верхній – середній – нижній», яка є найпоширенішою у групі співвідносних ойконімних рядів із зазначенням розташування поселення. У цьому випадку співвідносні назви виникають, здебільшого, за однією словотвірною схемою: *Верхній Суходіл*, х. [Хр Стрб, СВСХГ, с. 42] – *Середній Суходіл*, х. [там само] – *Нижній Суходіл*, х. [там само]. Номінаційна ознака, пов'язана з розташуванням населеного пункту по всій довжині річки, за умов збільшення кількості таких поселень на досліджуваній території «ще в давньоруський період зазнала просторової деталізації, внаслідок чого виникає мотивація ‘щодо течії річки’» [10, с. 107] або іншого об'єкта: *Верхня Дуванка*, сл. [Хр Куп, ИСОХЕ-5, с. 233] – *Нижня Дуванка*, сл. [Хр Куп, Р. ПГОНО, с. 261], *Верхня Лощина*, с. [Лг Стлг, АТП-67, с. 253] – *Нижня Лощина*, с. [там само] та ін.

За характером поєднання номінативних ознак і семантичних моделей ойконіми належать до таких утворень із внутрішнім типом зв'язку, про який «можна говорити у випадку зумовленості всіх членів мікросистеми властивостями об'єкта» [3, с. 78]: *Вища Слобода*, с. [Хр Бгд, ХГ СНМ, с. 41] – *Слобода Нижча*, д. [там само, с. 42], *Верхній Бик*, х. [Вр Бгч, ВГ СНМ, с. 54] – *Нижній Бик*, сл. [Вр Бгч, НМВГ, с. 277]. У подібних випадках важлива не реальна локалізація ГО (пор. у В. В. Кондрашиної: «верхній – у верхів'ї річки, нижній – у її гирлі» [5, с. 29–30]), а їх розташування один щодо одного: верхній – вище нижнього, нижній – відповідно нижче верхнього, або один із об'єктів знаходиться на підвищенні, інший – біля його підніжжя (підшви): *Горова Піщанка*, д. [Вр Вал, СНМВГ, с. 73] – *Польова Піщанка*, х. [Вр Вал, НМВГ, с. 388]. Звичайно, в деяких випадках «мала місце похідність топонімного прикметника (від терміна), і перед нами не “чисті” апелятиви в топонімній функції, а переоформлені терміни» [8, с. 8], що є реалізацією загальних зауважень на наявність в ойконімії регіону об'єктів певного класу. Окрім того, видова ознака ойконіма (ад'єктив), що характеризує географічну прив'язку реалема (*верхній – середній – нижній*), сполучаючись з її родовою ознакою (субстантивом), може бути джерелом утворення ландшафтних мікротопонімів.

Зазначені вище НП майже завжди фіксуються у певних комплексах, пов'язаних між собою. Ці комплекси об'єднуються за семантичними ознаками, найчастіше утворюючи антоніміїні пари або сурядні групи, що наближаються за своїм характером до ойконімного ряду. Лінійні об'єднання ВН поселень становлять відносно незамкнену систему за рахунок поповнення новими лексемами, зумовлюючи функціонування індивідуальної моделі, спорідненої структурно та семантично: *Біликів Колодязь*, х. [Хр Птр, АТП-46, с. 610] – *Зелений Колодязь*, д. [Хр Из, ХГ СНМ, с. 79] – *Земляний Колодязь*, х. [Хр Чг, АТП-46, с. 615] – *Золотий Колодязь*, с. [Хр Из, ХГ СНМ, с. 97] – *Кам'яний Колодязь*, х. [Врш Лзол, АТП-46, с. 91] – *Кубоватий Колодязь*, х. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 63] – *Максимів Колодязь*, х. [Хр Ввч, ОХН, с. 143] – *Орлів Колодязь*, х. [Вр Вал, НМВГ-28, с. 34] – *Старий Колодязь*, х. [Хр Влш, СЗПКО, с. 16] – *Червоний Колодязь*, вис. [Хр Ствр, СЗПСТХО, с. 71] тощо. Топонімізовані ад'єктиви належать до розряду новоутворень і сполучаються із ГТ *колодязь*, що в цьому разі означає ‘глибока яма, яка служить для добування води’, інколи це може бути і більш давнє значення ГА, характерне для XVII–XVIII ст. – ‘водний потік, невелика водна артерія’: *Білий Колодязь (Великий Колодязь)*, с. [Вр Вал, СССВГ. ВУ, с. 14] – *Гремучий Колодязь*, х. [Кр Бгр, КГ СНМ, с. 30] – *Заморний Колодязь*, х. [Кр Крч, КГ СНМ, с. 63] – *Красний Колодязь*, д. [Вр Кртк, ВГ СНМ, с. 98] – *Махів Колодязь*, с. [Кр Сдж, ТКСО] (варіант *Моховий Колодязь*, д. [Кр Сдж, КГ СНМ, с. 130]) – *Невідомий Колодязь*, д. [Хр Хтм, АХН–КХтмУ] – *Огибний Колодязь*, х. [Кр Бгр, БУ–ИСО, с. 65] – *Синій Колодязь*, х. [Кр Крч, КГ СНМ, с. 62] – *Студений Колодязь*, х. [Вр Брч, ВГ СНМ, с. 27] – *Яченів Колодязь*, д. [Кр Бгр, КГ СНМ, с. 24] (варіант *Ячнів Колодязь*, х. [Кр Бгр, БУ–ИСО, с. 54]) тощо. Такий тип ойконімної рядності

характеризується наявністю ознак видового поняття у першій частині її назви [див.: 7, с. 311].

Висновки з поданого дослідження. Отже, питома вага двослівних ойконімів Слобожанщини на тлі інших назв регіону є відносно ємною, а сам вибір моделей характеризується достатньою різноманітністю. Структурні відмінності ойконімних синтаксем полягають не в самих моделях і їх продуктивності, а в наборі твірних основ, що входять до їх складу.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

а) першоджерела

АТД-59 – Воронежская область : административно-территориальное деление на 1 апреля 1959 года. – Воронеж : Книжное изд-во, 1959. – 251 с.

АТД-72 – Воронежская область : административно-территориальное деление. – Воронеж : Книжное изд-во, 1972. – 150 с.

АТД-82 – Воронежская область : административно-территориальное деление на 1 января 1982 года. – Воронеж : Книжное изд-во, 1982. – 146 с.

АТП-46 – Українська РСР : адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 р / відп. ред. М. Ф. Попівський. – К. : Укр. вид-во політ. літ-ри, 1947. – Вид. 1. – 1064 с.

АТП-67 – Українська РСР : адміністративно-територіальний поділ на 1 квітня 1967 р. (З додатком відомостей про зміни до 1 січня 1969 року) : у 2-х т. – К. : Вид-во політ. літ-ри України, 1969. – Т. 1. – 540 с.

АХН–КХтмУ – Карта Хотмыжского уезда // Атлас Харьковского Наместничества 1787 г. с топографическим описанием. Посвящается Археологическому Съезду : Издание Харьковского губернского статистического комитета под ред. В. В. Иванова. – Харьков, 1902.

БО АТД – Белгородская область : административно-территориальное деление на 1 января 1959 года. – Белгород : Книжное изд-во, 1959. – 155 с.

БУ–ИСО – Белгород с уездом : историко-статистический очерк А. М. Дренякина. – Харьков : Типография Окружного штаба, 1882. – 65 с.

ВГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. IX. Воронежская губерния : список населённых мест по сведениям 1859 года. – СПб. : Издан ЦСК МВД, 1865. – 157 с.

ЗПХО – Залюднені пункти Харківської округи. – Харків : Держ. вид-во «Господарство України», 1930. – Вид. 2. – 96 с.

ИСОХЕ-5 – Историко-статистическое описание Харьковской епархии : Изюмский, Купянский и Старобельский уезды. Купянский и Старобельский округи военного поселения. – Харьков : В Университетской типографии, 1858. – Отд. 5. – 461 с.

КГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XX. Курская губерния : список населённых мест по сведениям 1862 года – СПб. : Издан ЦСК МВД, 1868. – 206 с.

КСП : ХС-9 – Карта Слободских полков на 1764 год // Харьковский сборник : литературно-научное приложение к «Харьковскому календарю» на 1895 г. / под ред. В. В. Иванова. – Харьков : Типография губернского правления, 1895. – Вып. 9. – 494 с.

НМВГ – Населённые места Воронежской губернии : справочная книга. – Воронеж : Типолитография В. И. Исаева, 1900. – 472 с.

НМВГ-28 – Населённые места Воронежской губернии : систематический перечень и алфавитный указатель к карте Воронежской губернии с приложением окружного и районного распределения населённых мест по данным на 23 мая 1928 г. – Воронеж : Издание Воронежского губстатотдела, 1928. – 190 с.

НПСО – Населённые пункты Сумского округа. Предварительные итоги переписи населения 1926 года. – Сумы : Сумское окружное статистическое бюро, 1927. – Вып. 2. – 80 с.

ОИКСОМГ – Багале́й Д. И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства / Д. И. Багале́й. – М. : В Университетской типографии, 1887. – 614 с.

ОХН – Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. : описово-статистичні джерела / АН УРСР. Археограф. комісія та ін. Упоряд. : В. О. Пірко, О. І. Гурій. – К. : Наук. думка, 1991. – 221 с.

ПГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XXXIII. Полтавская губерния : список населённых мест по сведениям 1859 года. – СПб. : Издан ЦСК МВД, 1862. – 262 с.

ПИПН – Предварительные итоги переписи населения 1926 года по Купянскому округу. – Купянск : Типография «Советская печать», 1927. – 55 с.

Р. ПГОНО – Россия. Полное географическое описание нашего Отечества : настольная и дорожная книга для русских людей / под ред. В. П. Семёнова. – СПб. : Издание А. Ф. Девриена, 1903. – Т. 7 : Малороссия. – 517 с.

СВСХГ – Список волостей и селений Харьковской губернии. – Харьков : Типография «Печатное дело», 1909. – 56 с.

СЗПКО – Список заселенных пунктов Куп'янської округи 1925 року. – Куп'янськ : Друкарня «Червоний друк», 1926. – 57 с.

СЗПСТХО – Список залюднених пунктів і сілрад на території Харківської округи. – Харків : «Харків-Друк», 1927. – 110 с.

СКХЕ – Справочная книга для Харьковской епархии / сост. И. Самойлович. – Харьков : Типолитография И. М. Варшавчика, 1904. – 471 с.

СМУВХГ – Список мировых участков и волостей Харьковской губернии. – Харьков : Типография М. Гордона, 1873. – 114 с.

СНМВГ – Сведения о населённых местах Воронежской губернии. – Воронеж : Типолитография губернского правления, 1906. – 196 с.

ССОВХГ – Список сельских общин и волостей на территории Харьковской губернии. – Харьков : Типография М. Гордона, 1876. – 112 с.

СССВГ. ВУ – Сборник статистических сведений по Воронежской губернии. Валуйский уезд. – Воронеж : Типография В. И. Исаева, 1893. – Т. 12. – Вып. 1. – 430 с.

ХГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XLVI. Харьковская губерния : список населённых мест по сведениям 1864 года. – СПб. : Издан ЦСК МВД, 1869. – 210 с.

б) області / губернії:

Бгр – Белгородська, Вр – Воронежська, Врш – Ворошиловградська, Кр – Курська, Лг – Луганська, Плт – Полтавська, См – Сумська, Хр – Харківська

в) райони / повіти:

Алк – Алексеєвський, Бгд – Богодухівський, Бгр – Белгородський, Бгч – Богучарський, Блк – Балаклійський, Бр – Борівський, Брч – Бірючінський, Вал – Валуйський, Вбрл – Великобурлуцький, Ввч – Вовчанський, Вдл – Вейделівський, Влк – Валківський, Влш – Вільшанський, Грв – Грайворонський, Дврч – Дворічанський, Зм – Зміївський, Знк – Зіньківський, Из – Ізюмський, Кб – Кабанський, Крпл – Краснопільський, Кррк – Коротояцький, Крч – Корочанський, Ктл – Котелевський, Куп – Куп'янський, Лбд – Лебединський, Лзол – Лозно-Олександрівський, Мик – Микитівський, Носк – Новооскільський, Окт – Октябрський, Олх – Ольховатський, Остр – Острогозький, Охт – Охтирський, Пдгр – Підгоренський, Птр – Петрівський, Пчн – Печенізький, Рзш – Розсошанський, Рк – Раківський, Сдж – Суджинський, См – Сумський, Ствр – Старовірівський, Стлг – Станично-Луганський, Стрб – Старобільський, Урз – Уразівський, Хр – Харківський, Хтм – Хотмизький, Чг – Чугуївський, Штп – Штепівський

г) інші скорочення:

вис. – виселок, ВН – власна назва, ГА – географічний апелятив, ГН – географічна назва, ГО – географічний об'єкт, ГТ – географічний термін, д. – деревня, НП – назва

поселення, с. – село, сел. – селище, сл. – слобода, Слб. Хр. п. – Слобідський Харківський полк, х. – хутір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д. Х. До морфологічної характеристики складених власних назв / Д. Х. Баранник // Українська мова і література в школі. – 1963. – № 3. – С. 23–25.
2. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (ономастика) / А. А. Белецкий. – К. : Изд-во КГУ, 1972. – 208 с.
3. Березович Е. Л. Семантические микросистемы топонимов как факт номинации / Е. Л. Березович // Вопросы ономастики : Номинация в ономастике : сб. статей / под ред. М. Э. Рут. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1991. – Вып. 19. – С. 75–90.
4. Бучко Д. Г. Ойконімія Покуття : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 / Бучко Дмитро Григорович ; Чернівецький держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 1992. – 305 с.
5. Кондрашина В. В. Соотносительный ряд «верхний – нижний» в русской топонимии / В. В. Кондрашина // Вопросы ономастики. Собственные имена в системе языка / отв. ред. А. К. Матвеев. – Свердловск : Изд-во Урал. гос. ун-та им. А. М. Горького, 1980. – Вып. 14. – С. 29–35.
6. Морозова М. Н. Взаимодействие географической апеллятивной и топонимической лексики / М. Н. Морозова // Ономастика Поволжья : материалы I Поволжской конференции по ономастике. – Ульяновск : Изд-во Ульяновского гос. пед. ин-та им. И. Н. Ульянова, 1969. – Вып. 1. – С. 109–113.
7. Муромцев І. В. Семантико-структурні типи гідронімів басейну р. Сіверського Дінця : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Муромцев Ігор Вікторович. – Харків, 1968. – 387 с.
8. Отин Е. С. Аралы славянских гидрографических терминов в топонимии Подонья / Е. С. Отин // Проблемы восточнославянской топонимии / ред. кол.: О. А. Кибальчич [и др.]. – М. : МФГО СССР, 1979. – С. 5–29.
9. Першина К. В. Становление ойконимии позднего образования в условиях близкородственного двуязычия (на материале ойконимии юго-восточной Украины) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / К. В. Першина ; ОГУ им. И. И. Мечникова. – Одесса, 1983. – 19 с.
10. Першина К. В. Про динаміку номінаційних моделей у східнослов'янській ойконімії / К. В. Першина // Питання історичної ономастики України. – К. : Наук. думка, 1994. – С. 103–109.
11. Подольская Н. В. Типовые восточнославянские топоосновы : словообразовательный анализ / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1983. – 160 с.
12. Семёнов-Тян-Шанский В. П. Как отражается географический пейзаж в народных названиях населённых мест / В. П. Семёнов-Тян-Шанский // Землеведение. – М., 1924. – Т. 26. – Кн. 1–2. – С. 133–158.
13. Суперанская А. В. Типы и структура географических названий / А. В. Суперанская // Лингвистическая терминология и прикладная топономастика / отв. ред. А. А. Реформатский ; АН СССР, ИЯ. – М. : Наука, 1964. – С. 59–118.
14. Теория и методика ономастических исследований / А. В. Суперанская, А. Э. Сталтмане, Н. В. Подольская, А. Х. Султанов. – М. : Наука, 1986. – 256 с.

Tamara Lukianchuk

OIKONYMIC SYNTAXEME: PECULIARITIES OF LOCAL OIKONYMIC WORD COMBINATIONS (TERRITORY OF SLOBOZHANSCHINA)

The paper deals with the settlements names, composed on the basis of two-word (less often – three-word) nomination models. The oikonym combinability of a referent and an attribute has been studied; the inversion defined by the model “noun+adjective” has been analysed; the patterns of structural and semantic oppositions have been singled out.

Key words: oikonymic word combinations, nomination models, structural and semantic oppositions, attributive components.

ОЙКОНИМНЫЕ СИНТАКСЕМЫ: ОСОБЕННОСТИ НЕРАСПРОСТРАНЕННЫХ
ОЙКОНИМНЫХ СЛОВСОЧЕТАНИЙ (ТЕРРИТОРИЯ СЛОБОЖАНЩИНЫ)

В статье проанализированы названия поселений, образованные на основе двусловных (реже – с тремя словами) номинационных моделей. Выявлено ойконимную сочетаемость обозначаемого и определения; рассмотрено обратный порядок слов, который определяется моделью «имя существительное + имя прилагательное»; выявлены регулярные структурно-семантические оппозиции.

Ключевые слова: ойконимные словосочетания, номинационные модели, структурно-семантические оппозиции, атрибутивные компоненты.

УДК 801.561.3:811.111'23'367

Ирина Морозова
(Одесса)**СОЦИАЛЬНЫЙ ГЕШТАЛЬТ ЛИЧНОСТИ
СКВОЗЬ ПРИЗМУ ЯЗЫКОВОГО ЭТИКЕТА**

У фокусі статті – кореляція між вербальною саморепрезентацією особистості мовця і поверховою структурою його мовлення в ритуалізованому спілкуванні. Автор розглядає національний мовленнєвий етикет як особливу вербальну техніку оптимізації мовленнєвої комунікації. Використання в роботі геіштальт-аналізу уможливило виявити приховані механізми розкриття істинної особистості мовця шляхом визначення домінантних синтаксичних структур у його мовленні.

Ключові слова: комунікація, геіштальт, мовленнєвий етикет, соціальна мімікрія, поверхова структура речення, ментальна структура.

*Language is the dress of thought.**(S. Johnson)*

Представленная работа посвящена вопросу наложения речезыкетных норм диалогического общения на вербальную саморепрезентацию говорящего. Известно, что вербальные характеристики участников диалогического общения представляют собой «переплетение индивидуальных, социальных, национально-культурных и общечеловеческих особенностей» [1, с. 192]. Американский психолог Дж.У. Пеннебакер даже разработал особую систему статистических закономерностей для создания психологического личностного портрета оратора по удельному весу употребления в речи определенных лексических единиц [21].

С другой стороны, в целях повышения степени эффективности речевого общения в коммуникативной практике используют техники вербальной адаптации сообщения к его восприятию слушателями определенной социальной или половозрастной категории. Такие механизмы речевого приспособления мы рассматриваем как *вербальную мимирию*.

Актуальность темы исследования вытекает из лингво-гносеологической необходимости проникновения в когнитивно-коммуникативную сущность вербальной саморепрезентации личности, мотивируется отсутствием серьезных разработок в этой области, а также практическими потребностями распознавания вербальных механизмов «маскировки» языковой личности.

Объект исследования – английский речевой этикет как общественный регулятор речевого межличностного взаимодействия в художественном диалоге. **Предмет** –